

Papiņa lasīts referāts
no meitas Vācijā
1947g.

Referāts 18 novembrī.

18. novembris, mūsu lielākā valsts svētku diena, tika Latvijā svinēts pacilāti priecīgā noskaņojumā. Tagad šī diena mums kļuvusi par piemiņas dienu ar skumīgu noskaņojumu un ir gandrīz līdzīga priekšā stāvošai mirušo piemiņas dienai, jo tā atgādina mums mūsu vislielāko zaudējumu — mūsu dzimteni un mūsu valsts zaudējumu. Un ne tikai mūs, trimdniekus, ir skāris šis sapītais pārbaudījums, bet arī mūsu tautieši Latvijā nav laimīgāki par mums, jo, lai gan viņi nav zaudējuši dzimteni, viņiem airīgi pat šo valstsdienu svinēt, un, būdami dzimtenē, viņi atrodas vislielākā verdzībā, kādu nepazīna mūsu tēvi pat klausu laikos. Kamēr mūs, te šodien sapulcējušies, varam brīvi runāt un dziedāt savu valsts himnu, viņi šai pašai dienā, paši savā zemē būdami, nedrīkst neko tam līdzīgu darīt. Ja kāds no viņiem

savu neatkarīgo valsti un mīļos aizgājējus pieminēdams, pēc agrākās tradīcijas aizietu uz Brāļu kapiem un noliktu tur mazu piemiņas ziedu, tad viņš tiktu tūdal aizturēts un rindā liktenis būtu apzīmogots. Tas nozīmē, ka visa mūsu tauta, tā, kas dzimtenē, un tā, kas trimdā, ir pašreiz nelaimīga.

Bet lai cik sāpīgi būtu mums atcerēties mūsu zaudējumus un mūsu tautas traģēdiju, mēs nevaram paiet garām 18. novembrim, kas mums ir svētku diena un svēta diena. Kamēr esam latvieši, kamēr latviski domājam, jūtam un runājam, mēs nevaram aizmirst savu dzimteni un valsti, mēs nevaram un negribam nekādos apstākļos atteikties no savas dzimtenes un savas valsts.

Mūsu atmiņas par dzimteni un tās tso brīvības un neatkarības posmu ir reizē sāpīgas un mīlas. Kā filmā, mūsu acu priekšā aizslīd nesenie pār-
dzīvotie notikumi.

Kad priekš 29 gadiem bija sasniegts mūsu senseno ilgu piepildījums, tūdal zem mūsu jaunās valsts sāka rakties mūsu ienaidnieki tiklab no austrumiem kā dienvidrietumiem. Kad Maskavas komunistu avīzēs parādījās ziņa par neatkarīgās Latvijas proklamēšanu ar ministru prezidentu Ulmani valdības priekšgalā, tad turpat pū šīs ziņas bija piemetināts: „šis chalifāts ir uz vienu dienu.” Un tiešām, bolševiki drīz iebruka Latvijā. Kad mūsu jaunā un vēl neizveidotā nacionālā armija, valdības vadīta un lielo Rietumdemokratiju

atbalstīta tīkai galā ticlab ar bol-
ševikiem kā hermontiešiem, tad turp-
mākos gados mūsu jauno republiku
vairs neapdraudēja svešas varas un
mūsu valsts un tautas drīve ātriem
solim gāja pretī gaišai un saulainai
nākotnei.

1x gadus 18. novembri mēs svi-
nējām kā savu valstsdienu. Un kad
bijām 20 reizes to svinējuši, mēs ar
zināmu lepnumu varējām atskatīties
uz savas jaunās valsts sasniegumiem.

Tā, piemēram, izglītības nozarē stu-
dējošo skaita ziņā Latvija bija pirmā
vietā un aiz Latvijas nāca Igaunija,
Šveice, Francija, Somija, Čehoslovākija,
Anglija, Vācija, Polija. Pēc iespies-
to grāmatu procentuālā samēra Lat-
vija (pēc Dānijas) bija otrā vietā. ~~Latvija bija otrā vietā, pēc Dānijas.~~
~~Latvija bija otrā vietā, pēc Dānijas.~~

~~Anglija, Šveice, Dānija, Amerikas Savienotās Valstis, Vācija, Francija, Polija un Itālija.~~
Skolotāju skaita ziņā Latvija bija trešā vietā.

Saimniecības, rūpniecības un tirdzniecības laukā Latvijas stāvoklis attiecē pret citām valstīm var tikt raksturots ar šādiem skaitļiem:

piena un gaļas patēriņā ziņā Latvija bija pirmā vietā, bet arī Latvijas nāca Anglija, Šveice, Dānija, Amerikas Savienotās Valstis, Vācija, Francija, Polija un Itālija. Sviesta eksporta ziņā mēs bijām trešā vietā, ~~arī Dānija un Amerikas Savienotās Valstis~~, zirgu skaita ziņā otrā vietā, cūku skaita ziņā trešā vietā.

Ja nem tikai ziemeļvalstu grupu, tad rūpniecības produkcija bija šāda: pirmā vietā Latvija un arī tās tālāk sekoja Zviedrija, Somija, Dānija,

Igaunija, Norvēģija.

Ar tirdzniecības flotes tonnāžu mēs ieņemām 10. vietu, bet aiz mums tomēr stāvēja Francija, Itālija, Vācija, Spānija, Portugāle, PSRS un Polija.

Pēc dzelzceļu sliežu garuma (attiecē pret iedzīvotāju skaitu) mēs bijām trešajā vietā un aiz mums stāvēja Somija, Igaunija, Francija, Čehoslovākija, Vācija, Anglija, Itālija, Polija un PSRS.

Es neapgrūtināšu vairāk Jūsu uzmanību ar skaitļiem, bet šos datus te citēju tāpēc, ka statistika visobjektīvāk rāda mūsu valsts zelsanu un augšanu. Ja nem vērā vēl to, ka šie sasniegumi gūti kādos 20 gados un ka Latvija, būdama pēc pirmā pasaules kara pilnīgi izpostīta, bez ārvalstu kredītiem un svešas palīdzības pati saviem spēkiem no gruvesiem ir izveidojusi ziedošu valsti, tad minētū sasnie-

gumi ir serišķi augsti vērtējami.
Ko citas tautas sasniedza gadusimtenos,
to mēs panācām gadu desmitos. Un
tāpēc par nīrgāšanos varēja uzskatīt
to pamācību, ko 1940.g. universitā-
tes zālē teica no Maskavas atsūtītie
sarkanie profesori, kas savu izglī-
tību bija ieguvuši propagandasursos,
ka mēs, latvieši, lai gan esot darbīga
tauta, esot tomēr tālu atpalikuši
un ka mums ar skubu un daudz esot
jāmācās, lai tiktu līdzi citām Padomju
savienības tautām un kļūtu par cieni-
giem Padomju Savienības pilsoņiem.

Šis 1940.gads bija mūsu lielo
bēdu iesākums. Stalina valdība,
cūšā sadarbībā ar Hitlera valdību,
bija nolēmusi izmantot izdevīgo
politisko situāciju un pēc Polijas
sadalīšanas okupēja Baltijas valstis.

Jau iepriekšējā gadā Padomju Savienībai ^(Latvijā) piešķirtās bāzes ~~Latvijā~~ neko labu nesolīja. Kopš tā brīža, kad Padomju Savienība sāka prasīt tiesības „garantēt” Baltijas valstu neaizkaramību, kļuva skaidrs, ka Padomju Krēvija taisās apņemt Baltijas valstis, jo kāda drošība gan var būt jēram, kuram par garantu uzstājas vilks? Laužot visus iepriekšējos līgumus un mūsu valstsvīriem dotos svīnīgos apliecinājumus, ka Padomju savienība neiejauksies mūsu iekšējās lietās, 1940. g. 17. jūnijā padomju tanki agri no rīta pārbrauca mūsu valsts robežus un tās pašas dienas pēcpusdienā jau ripoja pa Rīgas ielām un laukumiem. Kopš tā brīža Latvijas drošību „sargāja” padomju durkli un kāda šī drošība bija, par to man te nav jāstāsta. Tas bija

mūsu beigais gads.

Kad 1941. g. jūnijā Vācijai sākās karš ar Padomju Krieviju, mēs cerējām, ka tiksīm atbrīvoti no bolševiku režīma, jo launāks par to, nekā es esmu, nelikās. Man paliks neirdzēsāmā atmiņā 1941. g. 1. jūlijs Rīgā. Šis dienas rītā bija apklusis kara troksnis un noriens sarkanarmiešu vaurs nebija redzams Rīgas ielās. Cilvēki līda ārā no pagrabiem un acis žilbināja spožā saules gaišma. Pazīstamie vēlēja viens otram laimi, daži apķampās un lauzņu straumes spontāni plūda uz Brīvības pieminekli, kas šķita neskaitāmos riedos, bet apkārt stāvojo karogu mežs. Tās zvaigznes augšā mirdzēja tik brīnišķīgi, kā tās, likas, nekad nebija mirdzējušas. Visiem šķita, ka mošķu un sportu laiks ir

pagājis un ka turpmāk cilvēks varēs
vismaz brīvas justies. [Igaunija šaus-
mīgais terors plosījās vēl dažas nede-
ļas un, kad bolševikus beidzot arī tur
padrīna, iedziļotāji, Dūvam pateikda-
mūs, esot krituši celos un raudājuši.
To saprast varēs tikai tas, kas pārdzīvojis
tam līdzīgas šausmas].

Bet drīz nāca liela vilšā-
nās: nekādu atbrīvošanu latvju tauta
nedabūja, jo viens iebrucējs bija patri-
nis otru, pats stādamišs viņa rīdā, un
nākošais režīms nebija labāks par iepriek-
šējo. Bet tauta pacietīgi panesa
vācu okupāciju, jo bija pārliecināta,
ka Latvijas atbrīvošana nāks pēc Vā-
cijas sakāves. Toreiz nerienam ne-
nāca prātā, ka arī pēc Vācijas kapi-
tulācijas mums būs jādzēr, lietenā
rūgtais bīķeris.

vai laucinieku mājās. Tālākās gaitās vairums šo lauku bēgļu bija spiesti likvidēt savus zirgus un māšļopus, jo zemes ceļš caur Lietuvu bija apdraudēts, un tā vīni, kopā ar citiem bēgļiem, kas bija ieradusies pa dzelzceļiem, no Lūpājas un Ventspils tika ~~no~~ kuģos aizvesti uz Vāciju.

Viss tas notika pirms trim gadiem. Pēc kara izbeigšanās no bojāejas Vācijā mūs paglāba Unrras aprūpe, kur tagad pārņēmusi Iro. Bet tā nav nekāda normāla dzīve, ko tagad dzīvojam. Mūsu lielā vilšanās ir tā, ka nevaram atgriezties mūsu pašu dzimtenē. Pirmajā un otrajā ^{trimdā} gadā mēs vēl cerējām, likām pat termiņus uz maija mēnesi, uz Jāniem, uz septembri, uz nākošu pavasari. Bet kad šie termiņi pagāja un nekas nenotika no tā, ko gaidījām, tad arvien vairāk saplaka mūsu cerības un tai

viētā iestājās drūma bezcerība un neziņa
par mūsu turpmāko likteni. Arvien
mazāks kļušot skaits, kas domāt un
runāt par atgriešanos Latvijā, bet daži
jau atklāti pasaka, ka viņi vairs neceļ
atgriezties, jo priekšā stāv ^{patāka} emigrācija.
Bet arī emigrācija pilnos apmēros mums
pagaidām ~~ir~~ liegta, tā ka stāvoklis
joprojām ir neskaids.

Tas skan kā izsmieks, bet
šogad mums Unrra propagandēja re-
patriāciju, vilināja ar 60 dienu pa-
pildu uzturu, lai mēs braucot uz
dzimteni, kur mēs esot gaidīti un vajā-
dzīgi. Mēs labprāt brauktu
mājās bez kādas propagandas, mēs
būtu gatavi turp doties pat kājām,
jo dzimtene mums dārgāka par visu
citu pasaulē, bet ar vienu noteikumu,
ka varam atgriezties brīvā, neatkarīgā

Latvijā, tādā, kuru mes paši veidotu
 un nevīs svašai varai vergotu. Nonākt
 atkal zem bolševiku jūga nozīmē pār-
 dzīvot no jauna visu to, ko esam
 pārdzīvojuši baigajā gadā, tas nozī-
 mē bailoties diēnā un naktī, tikt are-
 tētiem, pratinātiem, spīdzinātiem, lai
 pēc tam mirtu vai nu ātrā mocsūdu
 nāvē vai lēnā nāvē Sibīrijās spaidu
 darbos. Un pienemtīm pat vislabāko
 gadījumu, ka mums ^{aizbraukusiēm} nīko laumu ~~ne-~~
 nedarītu, bet tad, lai glābtu savas
 dzīvības, mums būtu jāuzdodas par
 komunistiem vai komūnistu piekritējiem,
 mums būtu ik diēnas jāmelo savas
 sirdsaprūgas priekšā, jāslavē tas un
 tie, ko sirdī nīstam, un jāpel, tas,
 kas mums dārgs un mīļš, bet dažreiz
 varbūt ~~kādas nīstas baigajā gadā~~
 mums būtu ^{sapulcē} jāpacel roka, lai tautas

nobalsošanā pieprasītu nares sodu ne-
vainīgiem cilvēkiem, kā tas notika bai-
gajā gadā, — nē, tā sevi pašus pazemot
mēs nevaram un negribam. Ja nevaram
dzīvot brīva un godīga cilvēka dāro,
tad tādu dzīvi dzīvot nav vērts, tad
jau labāk mirt.

Bet ja mī aiz šīm ūmeslim
nevaram atgriezties, kādas tad ir mūsu
nākotnes izredzes? Ceturto reizi trimdā
savinam 18. novembrī, bet vēl nezinām,
kurp vedīs mūs tālākās gaitas.
Emigrācijas jautājums ir visiem dienas
kārtībā. Pagaidām tomēr stāvoklis
neskaidrs un nav iespējams dot kādus
padomus un norādījumus, kas visiem
būtu vienādi pieņemami. Šķiet,
ka masveidīga izceļošana uz vienu
kādu vietu vai zemi nebūs iespējama.
Instinktiīvi tomēr tiecamies pēc iespējas
palikt kopā, it īpaši jāpretojas ģimenes

locēļu šķiršanai. Nav vēl arī lielvalstis un to uzturētas palīdzības organizācijas pieņēmušas galīgo lēmumu. Bet ja kādi tautieši jau tagad nolēmuši rīkoties paši uz savuroku un izvēlējusies emigrācijai kādu zemi, tad novēlēsim viņiem laimīgu aizbraukšanu un Dieva palīdzību viņu turpmākajās gaitās.

Tomēr emigrācija nedrīkst apēnot mūsu galveno mērķi. Mums jāskatās pāri emigrācijai un jādomā arī par to brīdi, kad mums pēc emigrācijas stāvēs priekšā reemigrācija, t.i. atpakaļatgriešanās dzimtenē. Es gan apzinos, ka vārds „atgriešanās” un „dzimtene”, kurus neskaitāmas reizes esam atkārtējuši šais trijos gados, ir ^{jau} nodiluši vārds, kuriem nav vairs

tās burvīgās ~~izskanas~~ izskanas, kas mums trim-
das sākumā likās izskanām no šiem
vārdiem, un tagad tos atkārtot lietas
gandrīz banāli. Mēs esam tik daudz
cerējuši un tik daudz vilušies, ka
mums grūti vairs ticēt nokļūšanai
Latvijā.

No vienas puses mums par mū-
rinājumu ir gan tas fakts, ka Ame-
rikas Savienotās Valstis un Anglija
nav atzinušas mūsu valsts iekļau-
šanu Padomju Savienībā un to ir
deklarējušas oficiālos dokumentos.

Bet no otras puses, neviens no rie-
tumu lielvalstīm nav oficiāli pū-
prasījusi, lai Baltijas valstis tiktu
restaurētas un lai no šīm valstīm
tiktu izvākti padomju karaspēki;
lielvalstis klusē, kā ūdeni mutē ienē-
mušas, it ka ~~tas~~ šai jautājumā tās

būtu neitrālas; tikai viens otrs amerikāņu, angļu un francū parlamentārietis vai publicists ir gan dedzīgi šur un tur aizstāvējis mūsu lietu. Uz šīm faktiem tad arī pamato savus secinājumus, ticlab optimisti kā pesimisti.

Mūsu nepacietība ir pilnīgi saprotama, jo notikumi nerisinās šādā tempā, kā mūsu karstā vēlēsšanās to prasa. Bet tas vēl nedod īmeslu mesties bezcerībā. Taisni otrādi. Ja trīs pavasarī mūs piēkrāpuši un trīs vasaras mums aizgājušas „nezinā un postā”, tad ceturtajā rudenī vēriņa acs var saskatīt dažus cerību pumpurinus. Gan taisnība, mūsu izkaisīšana, kas sākās 1944. gadā, vēl nav beigusies un latviešu diaspora vēl kādu laiku turpināsies, jo mums

stāv priekšā emigrācijā. Bet tad tautas aizplūšana apstāsies un, kā plūdiem seco atplūdi, tā pēc tautas izkaisīšanas nāks tās salastāsana, pēc emigrācijās remigrācijā. Nāk prātā Vecās derības pravieša vārdi: „tavi dēli nāks no tālienes, tavas meitas uz rokām tiks atnestas.” Un iekšēja nejauta mums saka, ka šie vārdi attiecināmi arī uz mūsu tautu un netikai uz mūsu tautu vien, bet atgriešanās būs lemta arī citiem kaimiņu tautu bērniem. Trīs Baltijas tautas bija pirmās, kas piedzīvoja savu Golgotu, bet tagad arī citas tautas nes ikviena savu krustu, tikpat smagu, kā mūsējais, un tāpēc sagaidāms, ka pēc kopējām cīšanās nāks kopēja atbrīvošana.

Tiklab prāta loģika kā morālā sajūta ^{katēgoriski} norāda domu, ka tagadējais

politiskais status quo varētu ilgstoši
nostabilizēties. Tagad mēs vairs neesam
viēni paši, bet mums līdzās stāv mūsu
nākošie sabiedrotie – pārējās valstīs
nokļukušās Eiropas tautas. Tās visas
gribēs nokratīt nūstamo tiranniju ~~un~~
un kopā ar tām arī mēs pacelsim
savu balsi un prasīsim atpakaļ to,
kas mums nelikumīgi un varmācīgi
notaupīts. Nebūs pasaulē miera,
kamēr nebūs izlabota tautām no-
darīta pārestība. Ja taisnības
principi tiek kājam mīdīti, tad
cibotnei jāiet bojā. To ir sludi-
nājuši jau sengrieķu draudznieki –
Hēsiods, Solons un Aisehils, tāpat
arī Vecās derības praxēsi, to beidzot atzi-
nusi arī ^{mūsai} ^{atbildīgie} ^{valstsdzīri.}
Tāpēc stiprs un drošs pamats
ir parliedzībai, ka mūsu svešniecības

gaitās reiz ~~XXXXXX~~ beigsies. Protams atgriezīsies ne visi: daudzi būs apguluši zem saešas zemes smiltīm, un jaunas kapu kopīgas būs uzbertas arī Latvijā. Bet tiem, kas dzīvi palikuši, būs jādomā par jaunas Latvijas celšanu. → Trīdās grūtību un cīņānu laikā mēs daudz ko būsīm mācījušies un to, ko derīgu būsīm citās zemēs redzējuši, liksīm rērā un izmantosīm, bet mācīsīmēs arī no klūdām - ^{no} citu un savu pasu, ^{klūdām} tiklab saešniecībā, kā agrāk dzimtenē.

Nupat es minēju dažus datus par mūsu sasniegumiem, kur bijām oai nu pirmā vietā vai tuvu pirmajiem. Piemēl jākonstatē, ka, piemēram, arī laulību šķiršanā bijām otrā vietā, jo pirmā vieta piederēja Padomju Savienībai. Un daži labs tārps

- 22 -

bija sācis grauzt mūsu jauno republiku.
Tāu Latvijā bija izplatīts drausmīgs neticums,
un to neesam atmetuši arī te, nometnē.
Mūsu ideāls nevar būt atjaunot Latviju ar
visām tās ēnainajām pusēm, bet gan Latvi-
ju daļu un stipru saimnieciski, kulturāli
un ētiski. Šim uzdevumam ^{jasāk} gatavoties
jau trimdā un emigrācijā.

Labākie mūsu tautas dēli ticēja
Latvijai jau tais laikos, kad tās vēl nebija.
Būtu tāpēc greks un gļēdība neticēt
Latvijai tad, kad tā jau nodibināta un
nākotnē atgūstama. Ja neticēsim savai
valstij, tad nebūsim savu tēvu cienīgi
mantinēji un uz mūsu sirdsapziņas gulsies
mēms pārmetums no tiem, kas apgula Nāves
salā, kas gul Brāļu kapos, ^{un Lovates,} Volehovaš pur-
vos un citur, kas savas galvas nolika
par tēviņu, tai ticēdami. Nemsim vīrus seo
par paraugu un, emigrācijā 'dodamies', patu-
rēsim prātā, ka pilnvērtīgi ^{cilvēki} mēs varam būt
tikai Latvijā. Turēsimies pie savas latvie-
tības un liecināsim visai pasaulei par mums
nodarīto netaisnību, līdz mūsu stunda nāks
un kritīs tie aizkari un barjēras, kas mūs šķir
no dzimtenes. Tev mūžam dzīvot, Latvija!